

ad. 3 Slovtvorný proces a gramatické vlastnosti báзовých a odvozených jednotek

1. Změna/zachování lexikální třídy/SD báзовé j.

Jaký je vztah mezi slovtvornými kategoriemi, Dokulilovými onomaziologickými kategoriemi (tj. obecnými sémantickými změnami) a změnou lexikální třídy?

2. Změna valence báзовé j.

valence = schopnost vázat na sebe syntaktické pozice a přidělovat jim určité sémantické role
Tuto schopnost mají jak V, tak i N, A – určité typy deverbálních N, A **dědí valenci báзовého V.**

a) dědění valence

např. možnostní A na sebe váží jednu valenční pozici s rolí Pat(iens)

báзовá j.: tranzitivní V <X, Y>

odvozená j.: A <Y>

*Matematik(X) řeší rovnici(Y) → rovnice(Y) je řešitelná/*rovnice(Y) je řešitelná matematikem(X)*

b) změna valence

např. přidání valenční pozice při prefixaci *pře-* netranzitivních pohybových V

báзовá j.: pohybové V <X>

odvozená j.: tranzitivní pohybové V <X, Y>

*Petr(X) plaval (v rybníce/o prázdninách/rychle) → Petr(X) přeplaval rybník(Y)/*o prázdninách/*rychle*

3. Gramatické vlastnosti *názevů dějů: četba a čtení*

- jsou výsledkem transpozice V → N

- jsou to abstrakta

usnul během četby Nerudy – seznam povinné četby

průchod tunelem trvá asi 10 minut – pod silnicí vybudovali nový průchod

Konkretizace abstrakt = typický sémantický proces (srov. *vykládá samé hlouposti, dal si dvě kávy, ...*)

“Odvozený název děje je substantivum se všemi mluvnickými znaky tohoto slovníku druhu. Ze slovesných kategorií zůstává zřetelně zachován vid jen u podstatných jmen slovesných...” (MČ I, 1986:288)

Verbální jména X deverbální abstrakta – jejich společné a rozdílné vlastnosti

(1) *dělit* → *dělba/dělení*; *rozdělit* → **rozdělba/rozdělení*; *nadělit* → **nadělba/nadělení*
střelit → *střelba/střelení*; *prostřelit* → *průstřel/prostřelení*; *zastřelit* → **/zastřelení*

stárnutí, spadnutí, blití, cestování, padání, bolení

(2) *test a zkouška/zkoušení* X **testuješ a zkouška/zkoušení*

(3) *mluvit o spánku/spaní*

(4) *číst knihy(Ak) X četba knih(Gen)/čtení knih(Gen)*

(5) *výmalba pokoje/vymalování pokoje* X **nápís hesla/napsání hesla*

(6) *zkoušení přísným profesorem* X **zkouška přísným profesorem*

doplňování zboží brigádníky X **doplněk zboží brigádníky*

podpoření návrhu zákona premiérem X **podpora návrhu zákona premiérem*

(7) začít/skončit s přípravou/připravováním konference X *začít/skončit s připravením konference

(8) modlit se → *modlitba se/modlení se; hádat se → *hádky se/hádání se

zpívat → zpěv/zpívání; zpívat si → *zpěv si, zpívání si

nakazit → nákaza/nakažení; nakažení se → *nákaza se/nakažení se